

УДК 271.2-722.51:[27-544.8:27-768(089.5)]

Віталій Шуміло

«РУССКОГО ЦАРЯ БУДЕТ БОЯТЬСЯ САМ АНТИХРИСТ...»: «ПРОРОЦТВА» ПРЕПОДОБНОГО ЛАВРЕНТІЯ ЧЕРНІГІВСЬКОГО, ЯКИХ ВІН НІКОЛИ НЕ ПРОМОВЛЯВ

DOI: 10.58407/litopis.240214

© В. Шуміло, 2024. СС BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2257-5422>

Мета статті: простежити історію появи та розповсюдження популярних у середовищі вірних Московського патріархату так званих «пророцтв / повчань», приписуваних схиґумену Чернігівського Троїце-Іллінського монастиря Лаврентію Проскура (1868–1950). На основі архівних документів, розсекречених в Україні після Революції Гідності та закону про декомунізацію, показати, що о. Лаврентій Проскура цих симулякрів ніколи не промовляв, їх штучне створення на поч. 1990-х рр. було спецоперацією КДБ–ФСБ з метою формування агресивної та шовіністичної ідеології, яка в державних і церковних колах Російської Федерації має офіційну назву «Рускій мір», а в Україні та вільному світі після широкомасштабного вторгнення РФ в Україну отримала наймення «рашизм». Симулякрам-пророцтвам «старця Лаврентія Чернігівського» в цьому штучному конструкті відведено одну з головних ролей. **Наукова новизна:** у науковий обіг введено архівні документи, які дозволяють викрити фальшивість усієї концепції в цілому. Використано загально-історичний принцип об'єктивності.

Висновок. Традиції советської пропаганди продовжуються в сучасній Російській Федерації, але тепер вони поєднані із псевдоправославною риторикою, що перетворило РФ як державу – за активної підтримки керівництва Московської патріархії – у фундаменталістську тоталітарну секту. Фальшиві пророцтва, приписувані прп. Лаврентію Чернігівському, відіграли в цьому вагому роль, вони залишаються одним із головних конструктів ідеології так званого «русского міра», їх продовжують використовувати в РФ у людиноненависницькій пропаганді рашизму та виправданні рашистсько-української війни. Саме для цього їх і було створено.

Ключові слова: о. Лаврентій Проскура, пророцтва Лаврентія Чернігівського, рускій мір, рашизм, російсько-українська війна.

Будинок О.М. Голоти, у якому в 1929–1941 рр. жив о. Лаврентій Проскура.

Люди мого покоління й старші, хто народився й зростав у Советському Союзі¹, навчався в советській школі та ВНЗ, добре пам'ятають головний наратив советської пропаганди, розрахований на внутрішній «глибинний народ»: капіталістичний Захід за своєю природою – *антисоветський*, він онтологічно ворожий до ССРСР, а відтак головною ціллю Заходу завжди було й буде намагання знищити за будь-яку ціну найморальнішу, найсправедливішу та найщасливішу країну світу – Советський Союз, *хранитель єдиного істинного вчення* – комунізму. Найогиднішим і водночас найхарактернішим артефактом советської антизахідної пропаганди залишиться книга «ЦРУ проти ССРСР», де зібрано неймовірну кількість брехні та наклепів як на «капіталістичний Захід», так і на власних громадян – дисидентів, які боролися за права людини в Советському Союзі². Ця й подібні їй книжки мільйонними тиражами розповсюджувалися по країні, були в кожній шкільній чи сільській бібліотеці.

Як людина, яка належала до антисовєтського руху опору та брала активну участь у боротьбі за повалення советського режиму та розвал ССРСР і водночас була віряниним катакомбної Істинно-Православної Церкви, я мав змогу спостерігати, як пропагандистський наратив КДБ про «багаторічну боротьбу Заходу проти Советського Союзу» перетворився на «споконвічну боротьбу Заходу проти православної Росії». Головний посыл до «глибинного народу» став таким: Захід за своєю природою – *антиправославний*, тому головною ціллю Заходу завжди було й буде намагання знищити за будь-яку ціну «православну Росію» – найморальнішу, найсправедливішу та найщасливішу країну світу.

Не пройшло й року, відколи розпався ССРСР, як з'явилися численні брошури на цю тему, які розповсюджувалися по парафіях Московського патріархату «от Москвы до самых до окраин» колишнього Советського Союзу. Така організована та масова поява цієї літератури свідчить про те, що з'явилася вона не випадково, не сама по собі – це було цілеспрямованою акцією ФСБ – правонаступниці КДБ. Можна впевнено стверджувати, що рваншистський рух у КДБ–ФСБ виник одразу ж після падіння советської влади, тривав усі 1990-ті рр., допоки вся повнота влади в РФ – правонаступниці ССРСР – не опинилася в 2000 р. в руках чекістів³. Відтепер офіційною ідеологією чекістського режиму стало «советське православ'я» – гібрид советської ідеології з православ'ям Російської імперії, сутність якої коротко така: Росія завжди була і є *хранителькою єдиного істинного вчення* – православ'я, навіть у часи богоборчого комуністичного режиму, а (тепер уже не капіталістичний, а еретичний, масонський, ліберальний тощо) «колективний Захід» – її споконвічний ворог – сторіччями намагається Росію–ССРСР–РФ знищити. Росія звідусіль оточена ворогами, тому її головна місія у світі – протистояти «відступницькому Заходу» як «колективному антихристу»⁴.

Цей комплекс псевдоправославної агітаційної літератури потребує всебічного дослідження як феномен, тож зробимо в цьому напрямку перший крок і розглянемо *симулякр*, який найбільше вплинув на розповсюдження на постсоветському просторі наративів про

¹ Вважаємо за доцільне використовувати стосовно влади більшовиків не «радянська», а «советська» влада (від «Советы рабочих и крестьянских депутатов...»), оскільки в Україні з 1917 р. існувала як орган законної державної влади Українська Центральна Рада, відтак термін «радянська влада», на нашу думку, було советською владою навмисно спотворено й уведено до вжитку в Україні як співзвучний зі звичною для української спільноти УЦР.

² Яковлев Н.Н. ЦРУ против СССР. Москва: Молодая гвардия, 1979; Його ж. ЦРУ против СССР. Изд. 2-е, дополненное. Москва: Правда, 1983. Напередодні Широкої війни РФ проти України цю книгу без жодних купюр було перевидано московським видавництвом «Родина» в серії книг «Тайная война против СССР»: Яковлев Н.Н. ЦРУ против СССР. Москва: Родина, 2021. Це пропагандистське видавництво спеціалізується переважно на такій літературі, див., наприклад, книги, видані в тій же серії: Швейцер П. Тайная стратегия развала СССР. Роль администрации США. Москва: Родина, 2021; Сейерс М. Тайная война против России. 1918–1945 годы. Москва: Родина, 2021; Лисичкин В., Шелепин Л. АнтиРоссия. Крупнейшие операции Запада XX века. Москва: Родина, 2022 та ін. Із найновіших, присвячених вже широкомасштабному вторгненню РФ в Україну, див., наприклад: Пылев С., Авраменко Ю., Мещеряков А. Прописи войны. События, которые становятся судьбой. Москва: Родина, 2022 (на обкладинці – аббревіатура «СВО» у вигляді російського державного прапора); Артемов А. Ничего не бойся. Фронтальные заметки и рассказы. Москва: Родина, 2024 (Серия: СВО – не начало войны...) та ін.

³ Див. фундаментальне дослідження на цю тему: Фельштинський Ю., Попов В. Від Червоного терору до мафіозної держави: спецслужби Росії в боротьбі за світове панування (1917–2036) / Пер. з рос. С. Громенко. Київ: Наш Формат, 2022. Частина друга монографії повністю присвячена саме цьому питанню: «Захоплення держбезпекою влади в Росії та створення націонал-імперії» (С. 359–606).

⁴ Див., наприклад, одну із багатьох статей на цю тему, узятю нами з інтернету навмання: Карамышев Сергей, священник. ЕС и США как коллективный антихрист. *Русская народная линия*. 2013. 14 ноября. URL: https://ruskline.ru/news_rl/2013/11/14/es_i_ssha_kak_kollektivnyj_antihrist. Термін «колективний антихрист» взято пропагандою ФСБ / РПЦ МП із антисоветської та антисергіянської полемічної літератури ПЦЦ та Російської Православної Церкви Закордоном, направленої проти богоборчої советської влади та колаборанта із безбожною владою – сучасної Московської патріархії. Цей термін означав советську владу та ССРСР як антихристиянську державу – «богоборчий ССРСР – колективний антихрист». Як це відбулося із багатьма ідеями в ССРСР–РФ, термін «колективний антихрист» після розвалу Советського Союзу взяли на озброєння ФСБ та РПЦ МП, змінивши його зміст на протилежний.

«РФ – хранительницу православия» та «триединый русский народ», що, врешті-решт, призвело до виникнення людиноненависницької рашистської ідеології та сучасної рашистсько-української війни.

Ідеться про так звані «пророцтва і повчання» про «триедину Русь», «матір-Церкву – Московську патріархію» та інші, які приписуються схиархімандриту Чернігівського Троїце-Іллінського монастиря Лаврентію Проскурі (1868–1950), і конкретно про книжку⁵ «Почтения и пророчества старца Лаврентия Черниговского...» під редакцією Херувима Дегтяря, видану 1994 р. в Москві видавництвом «Русский Духовный Центр» накладом у 30 тис. примірників⁶. Цифра величезна як на теперішній час, що й зумовило велике поширення книжки та її популярність і спричинило серед вірян Московської патріархії справжній «агіографічний бум». У 1995, 1996 і в наступні роки вона багаторазово перевидавалася цим та іншими церковними й навіколоцерковними видавництвами⁷; саме вона лягла в основу офіційного життя преподобного Лаврентія Чернігівського, канонізованого Українською Православною Церквою Московського патріархату 22 серпня 1993 р. З лютого 2016 р. Архієрейський собор РПЦ МП під головуванням патріарха Кирила Гундяєва вніс ім'я прп. Лаврентія «в місяцеслов Русской Православной Церкви ... для общецерковного почитания»⁸, що надало цим фальшивим пророцтвам /повчанням загальноцерковного авторитету й ще ширшого розповсюдження. Достатньо набрати для пошуку в інтернеті фразу «пророчества старца Лаврентия», як одразу виникають посилання на тисячі різноманітних сайтів, блогів, інтернет-сторінок тощо, де цитуються та інтерпретуються саме ці пророцтва-симулякри. На сьогодні вони є офіційною доктриною Московського патріархату, їх використовує голова МП патріарх Кирило для обґрунтування та виправдання рашистської ідеології «русского міра» і вторгнення РФ в Україну: «ядром русского мира сегодня являются Россия, Украина, Белоруссия, и святой преподобный Лаврентий Черниговский выразил эту идею известной фразой: “Россия, Украина, Беларусь – это и есть святая Русь”. Именно это понимание Русского мира заложено в современном самоназвании нашей Церкви»⁹.

Це останнє – використання в офіційній доктрині «русского міра» повчань-симулякрів, приписуваних схиархімандриту Лаврентію Проскурі, є суттєвим підтвердженням того, що виникли вони не випадково, а є складовою частиною спецоперації КДБ–ФСБ зі створення рашистської ідеології та держави, а Херувим Дегтяр був обраний її виконавцем як людина, яка живе в Чернігові й нібито знала самого о. Лаврентія або, принаймні, людей, близьких до старця. Саме на цьому побудовано каркас усієї міфологеми – симулякри вкладаються в уста людей, які вже давно померли або існування яких перевірити неможливо: це схийгумени, схиархімандрити, схимонахині (що додатково має надати «авторитет» лжеповчанням в очах віруючих людей) і просто монахині без прізвищ, відтак перевірити правдивість самих цих «повчань» також стає неможливим.

Чому на цю блюзнірську роль було обрано о. Лаврентія Проскуру, сказати важко, адже він ніколи нічого подібного насправді не висловлював. На це питання зможе відповісти хіба що Херувим Дегтяр, та й то, мабуть, тільки на Страшному суді, бо правду ця людина не скаже. Цинізм в цьому випадку додає й те, що шанування історичного, реального схиархімандрита Лаврентія (а не того культового образу, що нині існує в РПЦ та УПЦ Московського патріархату) як людини праведної, благочестивого священника – до того ж, єдиного в Чернігові (із духовенства дореволюційного поставлення), хто пережив тотальну зачистку 1937–1941 рр., дійсно побутувало у вузькому колі церковних старожилів Черні-

⁵ А також похідні від неї, які продовжили й розвили цей симулякр.

⁶ Почтения и пророчества старца Лаврентия Черниговского и Его жизнеописание: Сборник. Москва: Русский Духовный Центр, 1994. Укладач і автор другої частини цієї збірки підписався як «схийгумен Херувим Дегтярь», в дійсності – колишній ієродиякон РПЦ МП, заборонений в священнослужінні в 1970-ті рр. патріархом Піменом Ізвєковим за моральні злочини. Про нього й загалом про середовище, яке було обрано й використано для виникнення цілого комплексу симулякрів, приписуваних о. Лаврентію Проскурі, див.: Шумило С., Штейников С., Яковенко А. Лжеархієпископ Херувим (Дегтярь) и внутрицерковное сектанство. *Релігія в Україні*. 2012. 5 липня. URL: <http://www.religion.in.ua/main/17123-lzhearxiepiskop-xeruvim-degtyar-i-vnutricerkovnoe-sektantstvo.html>. А також нещодавнє дослідження: Шумило С. Фальшиві «пророцтва» чернігівського «архієпископа» Херувима Дегтяря як підґрунтя войовничих містифікацій московського патріарха Кірила. *Сіверянський літопис*. 2022. № 5–6. С. 157–166.

⁷ Із найбільш відомих назвемо книжку, доповнену новими «пророцтвами» і «повчаннями», яка теж мала дуже широке розповсюдження та вплив у церковному середовищі завдяки місцю видання: Преподобный Лаврентий Черниговский. Житие, поучения, пророчества и акафист. Почаевская Лавра, 2001. 184 с. Це офіційне церковне видання, на другій сторінці позначено: «Благословение Свято-Успенския Почаевския Лавры». На відміну від попередніх, йому надано вигляд «наукового» – воно має посилання та примітки (С. 160–167).

⁸ Определение Освященного Архиерейского Собора Русской Православной Церкви об общецерковном прославлении ряда местночтимых святых. *Русская Православная Церковь: официальный сайт Московского Патриархата* (далі – РПЦ ОС МП). 2016. 3 февраля. URL: <http://www.patriarchia.ru/db/text/4367765.html>.

⁹ Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на торжественном открытии III Ассамблеи Русского мира. *РПЦ ОС МП*. 2009. 3 ноября. URL: <http://www.patriarchia.ru/db/text/928446.html>.

гова. Можливо, саме це – шанування людини праведної, але маловідомої (в масштабах СРСР / СНГ), десь у «глибокій провінції» й стало вирішальним чинником для цієї спецоперації. Важливим було й те, що походив він з України, а не з Чити чи Рязані, бо симулякр про «триєдину Росію» міг спрацювати лише з вуст етнічного українця, яким є о. Лаврентій. А далі було задіяно класичні інструменти масової пропаганди – великі накладки книг і брошур, статті в чисельних церковних газетах і журналах тощо. Поява інтернету дуже спростила завдання та сприяла розповсюдженню цих симулякрів на багатомільйонну аудиторію не тільки в РФ та Україні, а й далеко поза їх межами, створивши масовий психоз. Авторитетність лжеповчань та їх вплив на масову свідомість, – підкреслимо це ще раз, – надало й надає те, що розповсюджувати їх почали церковні видавництва та сайти¹⁰, а також особисто церковне керівництво різних рангів, включно до патріарха Кирила, що послужило формуванню специфічної, «прелестної» форми шанування старця, невластивої традиції Православної Церкви.

Зауважимо, що це не єдиний випадок штучного створення в 1990-ті – 2000-ні рр. неправдивого культу шанування подвижника благочестя. Із найбільш відомих й одіозних назвемо культ «Матрони Московської», яку буцімто навідував сам Сталін, аби порадитись із нею та взяти благословення на свої великі діяння. Про історичну сліпу подвижницю Матрону майже нічого невідомо, а отже – це найкраща можливість для впровадження саме такого культу, який потрібен ідеологам КДБ–ФСБ – нанизуй на каркас усе, що сприятиме створенню ідеологем «руського міра», а далі ЗМІ рознесуть так, як потрібно, серед багатомільйонного «глибинного народу», – благо, церковне невігластво в народі після 70-ти років тотального атеїзму дозволяє пропагувати під виглядом православ'я будь-який сурогат¹¹.

Варто зауважити також, чому на початку 1990-х рр. ці симулякри впроваджували в масову свідомість саме через Церкву, адже концепт «триєдинства руського народу» – не новий, його створено ще за імперських часів – у XVIII–XIX ст. Навіщо для цього було застосовано таку, на перший погляд, ненадійну схему й задіяно до спецпроєкту досить аморфну масу – постсоветське православне середовище? Чи не достатньо було просто перевидувати масовими накладками роботи дореволюційних ідеологів-імперців (що, власне, і робилося)? Відповідь проста: по-перше, після розпаду СРСР *єдиною советською структурою*, що зберегла свою цілісність на всьому постсоветському просторі, була й залишається Московська патріархія, ще з 1927 р. афільована до советських спецслужб – ОДПУ–НКВС–КДБ–ФСБ та розвідки. Усі інші структури (армія, міліція, служби безпеки тощо) поділилися на національні, із підпорядкуванням, відповідно, своїм державним центрам у Києві, Мінську, Ризі й т. д. Лише Московська патріархія зберігає єдиний центр управління, що знаходиться в Москві та підпорядковується безпосередньо керівництву Російської Федерації. По-друге, цей симулякр потрібен був для того, щоб *відродити й легалізувати в масовій свідомості* призабутий за роки советської влади концепт «триєдинства»; аморфне (але певною мірою фанатичне) церковне середовище, особливо його багатомільйонна неофітська частина, не знайома зі справжнім православним богослов'ям та церковними традиціями, якнайбільше для цього підходило. І цей розрахунок спрацював, дав свої плоди...

Але ж чи насправді неможливо, спираючись на архівні документи, спростувати приписувані о. Лаврентію симулякри – фальшиві пророцтва та повчання? Вважаємо, саме на це й розраховували їх автори, рік за роком вигадуючи, нанизуючи на ідеологічний каркас усе нові й нові «спогади очевидців». Проте виявилось, що це не так.

Звичайно, спростовувати кожну цитату окремо важко, адже вони множаться, як гриби після дощу, але в цьому немає й сенсу – достатньо показати штучність, брехливість усієї концепції в цілому. Такі архівні документи є – про них не знали автори симулякрів або не очікували, що вони стануть доступні дослідникам, оскільки їх розсекретили лише 10 років тому – після Революції Гідності та прийняття в Україні закону про декомунізацію. Ці документи знецінюють та руйнують загалом усю концепцію проєкту під назвою «пророцтва старця Лаврентія Чернігівського».

¹⁰ Для прикладу – одна з чисельних публікацій на одному з офіційних сайтів РПЦ МП: «Київ без великої Росії немислим...»: пророцтва преподобного старця Лаврентія Чернігівського. *Православие.Ru*. 2016. Апрель. URL: <https://pravoslavie.ru/92776.html>. Звернімо увагу на початок статті: «В ситуации нынешнего массового бесовского помрачения граждан Украины ... провидческие слова преподобного, полвека назад воспринимавшиеся порой с недоумением, теперь обретают отчетливую подстветку, еще более поражают и вразумляют нас», і т. д.

¹¹ Попутно зауважимо, що причини популярності такого роду «повчань», «пророцтв» і т. п. сучасних «церковних міфів» у пострадянському церковному середовищі ще чекають свого дослідження.

Нам уже доводилося в низці публікацій, починаючи з 2001 р., давати аналіз корпусу життійної літератури про о. Лаврентія Проскура¹². Коротко можна резюмувати так: видання про схиархімандрита Лаврентія поділяються на дві частини – спогади очевидців, опубліковані до його офіційної канонізації в 1993 р.¹³, і «спогади», що з'явилися в 1994-му та подальші роки як складова частина спецпроєкту, про що йшлося вище. Винятком є лише невеличка брошура Павла Олексійовича Фльорова¹⁴, що вийшла друком у 1995 р., уже після його смерті, яка сталася 4 вересня 1993 р. Павло Олексійович більше 30-ти років, з дитинства, був духовним чадом старця, тобто належав до тієї частини церковних старожилів Чернігова, хто ще пам'ятав о. Лаврентія таким, яким той був насправді, – благочестивим, простим у вихованні та спілкуванні з людьми і водночас «більшим психологом», який «знав духовний мир человека во всех его проявлениях и самых тончайших оттенках»¹⁵. Усі ці видання були здійснені невеликими накладом, загальна сукупність яких не перевищуватиме навіть першого видання Херувима Дегтяра 1994 р.

І з опублікованих спогадів, і зі спогадів старожилів, із якими нам пощастило свого часу спілкуватися (які знали старця особисто не одне десятиліття), як, наприклад, Ксенія Агіївна Чайнікова, Олександр Сергійович Саранчов, Лариса Федорівна Синявська, Марія Андріївна Атрощенко та інші, зокрема й Павло Олексійович Фльоров, – складається образ о. Лаврентія, зовсім несумісний із тим, який постає з брошур Херувима Дегтяра та офіційної пропаганди. А головне, у них немає жодного слова ні про «триединую Русь», ні про Росію, в якій буде таке «процветание веры и ликование», що вона «вместе со всеми славянскими народами и землями составит могучее Царство», якого «будет бояться сам антихрист...»¹⁶. Отець Лаврентій був людиною зовсім іншого світогляду – тихої мирної вдачі, не войовничий, далекий від будь-якої політики (від сучасної рашистської пропаганди й поготів); навіть до революції ні він, ні його однодумці з кола монахів-сіхастів Чернігівського Троїце-Іллінського монастиря, які в 1920-ті рр. створять ІПЦ на Чернігівщині, не належали до так званого чорносотенного руху – монархічних православних організацій у Російській імперії великоросійського націоналістичного напрямку. Наразі ж із нього зробили справжнього ідеолога-«хоругвоносця» – члена відомої в РФ політизованої шовіністичної організації РПЦ МП «Союз православних хоругвоносців», активним членом якої є Херувим Дегтяр.

Отже, про які симулякри, що стали складовим елементом рашистської ідеології та пропаганди, ідеться? Проаналізуємо найголовніші з них, скориставшись порадою о. Лаврентія, у правдивості якої немає жодного сумніву: «Отец Лаврентий часто повторял слова: “Рассуждение выше всех добродетелей”. Окормляя верующих, он оберегал [их] от пагубного влияния мнимых духовных руководителей, которые могли находиться в “прелестях”»¹⁷. Відтак із міркуванням – найвищою християнською чеснотою – розглянемо ці «процтва» та «повчання».

У першому московському виданні 1994 р., у тій частині книжки, яка складається цілком з матеріалів, укладачем яких об'явлено Херувима Дегтяра, стверджується, буцімто «батюшка предупреждал: “Чтобы верны мы были Московской патриархии и ни в коем случае не входили ни в какой раскол. Что те архиереи и иереи, которые ввели в смуту, большую сделали себе вред и множество православных душ погубили. Берегитесь так называемой зарубежной церкви и знайте, что она не состоит в диптихе православных церквей. Она не церковь, а часть Российской Церкви. Многострадальная церковь наша выстояла в безбожном государстве. Ей честь и слава и вечная похвала»¹⁸. Наша страна не зарубежная и наша церковь не зарубежная! Наша страна постоянная!¹⁹ У нас нет зарубежных

¹² Щоб не повторюватися, відсилаємо читача до останньої з робіт на цю тему: Шуміло В. Схиархімандрит Лаврентій (Проскура) – член Істинно-Православної Церкви на Чернігівщині. *Сіверянський літопис*. 2019. № 4–5. С. 67–80.

¹³ В основу всіх цих видань лягли спогади духовних чад о. Лаврентія, зібрані в 1970–1980-ті рр. й опубліковані 1988 р. в Німеччині видавництвом «Посев»: Вкратце жизнь и труды старца схиархимандрита Лаврентия Черниговской Троицкой женской обители. *Надежда. Христианское чтение*. 1988. № 14. С. 185–308.

¹⁴ Син відомого філолога та педагога, першого ректора Чернігівського учительського інституту Олексія Павловича Фльорова (1866–1954).

¹⁵ Фльоров П.А. Преподобный Лаврентий Черниговский: Воспоминания духовных чад. Издательская группа Свято-Троице-Серафимо-Дивеевского женского монастыря, [Б. д.]. С. 28.

¹⁶ Поучения и пророчества старца Лаврентия Черниговского и Его жизнеописание: Сборник. Москва: Русский Духовный Центр, 1994. С. 155–156.

¹⁷ Фльоров П.А. Преподобный Лаврентий Черниговский: Воспоминания духовных чад. С. 16–17.

¹⁸ Як «вистояла» ця «багатостраждальна церква» – советська РПЦ МП, див.: Мос В-Е. Культ Сталіна в Московському патріархаті: витоки та сьогодення. *Сіверянський літопис*. 2022. № 1. С. 49–57; Солдатов О. «Російська православна церква Державної безпеки» (Московська патріархія у своєму сучасному форматі заснована 80 років тому – у 1943 р.). *Сіверянський літопис*. 2023. № 6. С. 73–79.

¹⁹ Звернімо увагу на це речення з окличним знаком, ніби ненароком вписане в цей текст: «Наша страна постоянная!» Це головний посил спецпроєкту під назвою «пророчества старца Лаврентия» – немає ніяких окремих народів і країн – України та Білорусі, а є одна, «постоянная» на віки вічні «страна» – Росія–СССР–РФ.

церквей»²⁰. Це про Російську Православну Зарубіжну Церкву, яка від 1927 р. не визнавала советської Московської патріархії й саме в 1991–1994 рр., коли було вигадане це «пророцтво», масово відкривала парафії на території колишнього ССРСР, приймаючи духовенство МП у свою юрисдикцію через каяття в ересі сергіянства та співробітництві з богоборчою владою. Очевидно, що цей симулякр має відверто церковно-політичне замовлення й створено його навмисно, аби зупинити масовий перехід духовенства та вірян із МП в РПЦЗ.

Те ж саме стосується й «пророцтва» про «київського патріарха», тобто автокефалію православної Церкви в Україні: «В г. Киеве никогда не было патриарха. Патриархи были и жили в Москве. Берегитесь самосвятской украинской группы (церкви) и унии!». Києво-Печерської Лаври наместник о. Кронид Батюшке возразил, что уже самосвятые и униаты на Украине исчезли. Батюшка ответил грустно и печально: «Бес в них войдет, и они с сатанинской злобой ополчатся против православных веры и церкви, но их будет позорный конец, а их последователи понесут небесную кару от Господа Царя Сил». Какие Батюшкины драгоценные слова и им нет цены: Батюшка все предвидел и знал наперед», і далі – інтерпретація цього «пророцтва»: «Теперь явился украинский самосвятский архиерей, назвал себя Киевским патриархом, да еще и где? – в Америке. Да он не знает и забыл, что в Киеве никогда не было патриарха... А нам нужно всем обратить внимание: откуда может быть в Америке Киевский патриарх?! И некоторые себе на вечные мучения и к своему стыду кричат в безумии: “Наш патриарх!”»²¹. Це емоційно забарвлене висловлювання – про митрополита Мстислава Скрипника (1898–1993), першогоєрарха УПЦ в США та діаспорі, якого на Соборі 1989 р. в Києві було проголошено патріархом Київським УАПЦ в Україні та за кордоном. І в цьому випадку очевидно, що «пророцтво» створене під «злобу дня», оскільки в Україні під ту пору відбувалися масові переходи з МП в УАПЦ, особливо на Волині та Галичині, де ще пам’ятали архієпископа Мстислава, адже в 1920–1930-ті рр. він був відомим у Польщі правозахисником і архієрейство отримав 1942 р. від єпископів Польської Автокефальної Православної Церкви, у юрисдикцію якої тоді входили західноукраїнські землі.

Штучність цих «пророцтв» очевидна – треба було зупинити розвал РПЦ МП не тільки в Україні, а й в Росії. Така вірогідність на початку 1990-х, одразу після розвалу ССРСР, була дуже великою – МП втримала тоді свої панівні позиції лише завдяки підтримки колишньою советською номенклатурою, яка залишилася при владі в новостворених державах. Але потрібна була й ідеологічна підтримка, тож «пророцтва» почали кочувати з книжки в книжку, зі статті в статтю... Утім найбільш розпіареним симулякром виявилось «повчання / застереження» про «триєдину Русь» – саме воно лягло в основу рашистської ідеології.

Спершу у виданні 1994 р. воно звучало так: «Архиепископ Лазарь [Баранович] и святитель Феодосий [Углицкий], его же мощи перед нами (говоря это, Батюшка положил земной поклон в сторону Кафедрального Собора), и святитель Иоанн [Максимович] митрополит Тобольский, они всеми силами старались во славу Господа Иисуса “да вси будут едино” быть с православной Россией, чтобы вместе составить Святую Русь. И чтобы навсегда освободиться из польского владычества и избавиться от чуждого нам католичества и унии душепагубной, введенной и насажденной угрозами, пытками, насилием и смертью. Знайте! Помните! И не забывайте!»²², і далі – цитоване вище «пророцтво» про «київського патріарха». У виданні 2001 р., що з’явилося в Україні – у Почаївській лаврі, це «повчання» вже виглядало так: перед возгласом «Знайте! Помните! И не забывайте!» було додано слоган, який став одним із головних рашистських девізів і водночас аргументом для знищення України: «И еще Батюшка сказал: “Как нельзя разделить Пресвятую Троицу, Отца и Сына и Святого Духа, это Един Бог, так нельзя разделить *Россию, Украину и Белоруссию. Это вместе Святая Русь. Знайте, помните и не забывайте*”» (цього разу вже без знаків оклику)²³. Далі все за текстом 1994 р.

У цьому місці не буде зайвим ще раз процитувати патріарха МП Кирила: «ядром русского мира сегодня являются Россия, Украина, Белоруссия, и святой преподобный Лаврентий Черниговский выразил эту идею известной фразой: “Россия, Украина, Беларусь – это и есть святая Русь”. Именно это понимание Русского мира заложено в современном самоназвании нашей Церкви». Тож треба знати, пам’ятати та не забувати, як і з якою ціллю було створено цей пропагандистський симулякр.

²⁰ Поучения и пророчества старца Лаврентия Черниговского и Его жизнеописание: Сборник. С. 155–156.

²¹ Там само. С. 154.

²² Там само. С. 154–155.

²³ Преподобный Лаврентий Черниговский. Житие, поучения, пророчества и акафист. Почаевская Лавра, 2001. С. 149.

У почаївському виданні 2001 р. його не випадково надруковано в розділі, який названо «Слова преподобного старця Лаврентія о Руси, о понятии “русский”, о ересях и расколах и о верности Матери-Церкви». А вже симулякр присвячений переважно Україні, а точніше – дискредитації самого поняття «Україна» та «український» в очах «глибинного народу»: «Еще Батюшка о. Лаврентий, беседа со архимандритами Феофаном и Никифором и своими близкими, говорил настойчиво и строго с предупреждением: “...что наши родные слова – Русь и русский. И обязательно нужно знать, помнить и не забывать, что было крещение Руси, а не крещение Украины. Киев – это второй Иерусалим и мать русских городов. Киевская Русь была вместе с великой Россией. Киев без великой России и в отдельности от России немислим ни в каком и ни в коем случае».

В Польше была тайная жидовская столица. Поляков понуждали завоевывать Русь. Когда поляки завоевали часть Руси (России), то отдали ее в аренду, в том числе и православные монастыри, церкви и священников. Священники и православные люди не могли самостоятельно никаких совершать треб. Православных теснили и притесняли со всех сторон, покровительствуя Польше, католичеству и унии. Очень не нравились слова: Русь и русский²⁴, поэтому назвали завоеванные поляками русские земли сначала Малороссией. Потом опомнились, что здесь есть слово Рос, и презвали Окраиной. Слово окраина – это позорное и унижительное слово! Какая окраина?! Чего и почему окраина, когда за этой мнимой окраиной находятся другие страны и государства?! И позже узаконили нам слова “Украина” и “украинцы”²⁵, чтобы мы охотно забыли свое название “русский” и навсегда оторвались от Святой и православной Руси»²⁶. А ми дивуємося, що в головного чекіста РФ такі химерні уявлення про історію України та українського народу: «Русские и украинцы – один народ, единое целое²⁷. ... Говорил об этом не раз, это мое убеждение. ... Сразу подчеркну, что стену, возникшую в последние годы между Россией и Украиной, между частями, по сути, одного исторического и духовного пространства, воспринимаю как большую общую беду, как трагедию. Это ... результат целенаправленной работы тех сил, которые всегда стремились к подрыву нашего единства. Формула, которая применяется, известна испокон веков: разделяй и властвуй. Ничего нового. Отсюда и попытки сыграть на национальном вопросе, посеять рознь между людьми. А как сверхзадача – разделить, а затем и стравить между собой части единого народа»²⁸. Дійсно нічого нового, бо джерело появи та розповсюдження під сучасну пору цих рашистських симулякрів одне й те саме – кабінети на Луб’янці...

Останнім симулякром 1994 р., що завершує цикл «повчань старця Лаврентія», є «пророцтво» про єдину й неділиму Росію та її міць і нерушимість на арені глобальної міжнародної політики: «Россия вместе со всеми славянскими народами и землями составит могучее Царство. Окормлять его будет Царь православный Божий Помазанник. В России исчезнут все расколы и ереси. Гонимый на Церковь Православную не будет. ... В России будет процветание веры и прежнее ликование (только на малое время, ибо придет Страшный Судия судить живых и мертвых). Русского Православного царя будут бояться даже сам антихрист. *А другие все страны, кроме России и славянских земель, будут под властью антихриста и испытают все ужасы и муки, написанные в Священном Писании.* Россия, кайся, прославляй, ликуя, Бога и пой Ему: Аллилуия»²⁹. Це екзальтоване хіліастичне

²⁴ У почаївському виданні це речення звучить вже так: «Жидам очень не нравились слова: Русь и русский...» (Преподобный Лаврентий Черниговский. Житие, поучения, пророчества и акафист. С. 148).

²⁵ У почаївському виданні звучить вже так: «Чего, почему окраина?! Ведь за этой мнимой жидо-польской окраиной находятся другие страны и государства. И позже по их же указке поляки узаконили нам слова Украина и украинцы...», і далі без змін (Преподобный Лаврентий Черниговский. Житие, поучения, пророчества и акафист. С. 148–149).

²⁶ Преподобный Лаврентий Черниговский. Житие, поучения, пророчества и акафист. Почаевская Лавра, 2001. С. 153–154.

²⁷ Ще раз згадаймо фразу «Наша страна постоянная» у московському виданні 1994 р. На перший погляд безглузде й зайве в тому контексті, це речення виступає тут своєрідним «спієрним кодом», який застосовується спецслужбами при кодуванні свідомості людини, яку планують використати «в темну» для виконання якогось спецзавдання; у цьому випадку – великої маси людей, які, самі того не розуміючи, стали фанатичними адептами «русского міра» і сергіянської Московської патріархії. Із найбільш відомих й одіозних експериментів «масового кодування» на постсовєтському просторі можна назвати секту «Біле братство» на поч. 1990-х рр. Із її адептами потім роками працювали психологи, аби допомогти людям позбутися психологічного впливу та залежності від ідеологічних настанов, які їм були впроваджені у свідомість.

²⁸ Стаття Владимира Путина «Об историческом единстве русских и украинцев». Президент России [официальный сайт]. 2021. 12 июля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/66181>.

²⁹ Поучения и пророчества старца Лаврентия Черниговского и Его жизнеописание: Сборник. С. 158. У почаївському виданні до цього «пророцтва» додано ще одне твердження: «Русского Православного царя будут бояться даже сам антихрист. При антихристе будет Россия самое мощное Царство в мире. А другие все страны, кроме России и славянских земель, будут под властью антихриста...», і далі без змін (Преподобный Лаврентий Черниговский. Житие, поучения, пророчества и акафист. С. 152). Це «пророцтво» також винесено в окремий розділ під назвою «Пророчества святого Духоносного старца Лаврентія о России» (Там само. С. 151).

«пророцтво» в контексті сучасної російсько-української війни та погроз «колективному Заходу» дуже нагадує популярний у РФ вислів Путіна, що теж уже став симулякром в ідеологічному конструкті «русского міра»³⁰. Не важко здогадатися й про подальші наміри чекістського режиму РФ після війни в Україні, адже свого часу всі «слов'янські народи та землі» входили до складу ССРСР або Варшавського договору.

Отже, ці «пророцтва» й «повчання» редагувалися, доопрацьовувалися, удосконалювалися з метою формування на величезному постсоветському просторі специфічного, воєнничо-агресивного советсько-православного світогляду – гібриду культу «ВОВ» («великой отечественной войны») та ССРСР часів пізнього сталінізму з імперським російським православ'ям. Маємо визнати, що авторам спецпроєкту це вдалося: ці симулякри найбільше, ніж будь-які інші пропагандистські спекуляції, сприяли успішному виконанню поставленої мети задовго до появи різного роду Кисельових та Соловйових.

Але, щоб цього досягнути, надати «пророцтвам» дійсно пророчого змісту, треба було затвердити їх авторитетом Горнього світу³¹. Це розуміли вже автори першого московського видання 1994 р., тому, дописуючи до вже наявних справжніх спогадів про о. Лаврентія та його висловлювань нові «пророцтва», додали пояснення: «Иереи Никифор, Григорий и прот. Василий Ганзин Батюшке о. Лаврентию возразили, что он еще и иначе и по-другому говорил об этом. Он им ответил: “Отцы и братия, вы одного не знаете и не понимаете, что я говорю не только для России, но и для всего мира. Мои слова верны, и мне их открыл Дух Святы́й по благодати”»³².

Проте особистого «свідоцтва» о. Лаврентія здалося замало, тому до спецпроєкту було «залучено» старозавітних пророків Іллю та Єноха, адже йшлося про пророцтва щодо «останніх часів світу»: у почаївському виданні 2001 р. з'являється обширне «свідоцтво» про візит до о. Лаврентія «пророка Или и праведного Еноха»³³. Саме цих пророків Бог, згідно з православною есхатологією, перед другим пришестям Христовим поверне на землю проповідувати та закликати людство до каяття. Тож хто, як не вони, можуть знати, як усе відбуватиметься, і розповісти про велич Росії в антихристові та передантихристові часи? Після цього, за задумом авторів симулякру, і на інші «повчання», вкладені в уста схіархі-мандрита Лаврентія, – про Україну, триєдину Русь, матір-Церкву Московську патріархію тощо – падатиме світло від пророків Іллі та Єноха.

Наведемо текст повністю, оскільки для спецпроєкту це «свідоцтво» має концептуальне значення – надати культу «старця Лаврентія Чернігівського» статус «пророка останніх часів» на рівні з біблійськими пророками. На жаль, у постсоветському церковному середовищі, світогляд якого планомірно, протягом десятиліть, формувався подібного роду літературою, це спрацювало: мені десятки разів доводилося чути від adeptів МП в Україні, Білорусі та РФ, що «Дух Святий вклав ці пророцтва в уста старця Лаврентія через пророків Іллю та Єноха». Чи так це насправді? Чи, може, це зробив хтось інший уже в наш час? Як не дивно, відповідь на ці питання є, і для цього не потрібно вдаватися до візіонерства.

Але почнемо зі «свідоцтва»:

«...после закрытия Троицкого монастыря Старец проживал некоторое время в Чернигове у подножия Болдиной горы в маленьком доме у благочестивой вдовы Елены, в постриге монахини Евлампии. Комната, в которой находился Батюшка, была особым образом отгорожена: в нее можно было войти сквозь двери книжного шкафа, который закрывал имеющуюся в том месте дверь, ведущую к Батюшке. Чтобы попасть туда, необходимо было сначала достать все содержимое (книги, нотные тетради с церковными песнопениями), снять заднюю стенку шкафа – и лишь потом войти.

Матушка Евлампия всегда знала, когда к Старцу приходили. (Впрочем, в эти годы он практически пребывал в затворе и очень редко принимал – только в случае крайней необходимости. Чаще он сам предварял вопросы приходящих, давая ответ через матушку. Чада в основном приходили глубокой ночью, и Преподобный уже знал, кто с чем пришел).

Однажды, несколько ночей подряд, мать Евлампия слышала отчетливо голоса, идущие из келии Преподобного. Сначала она подумала, что ей кажется, но так продолжалось длительное время, и она различала, помимо голоса Старца, еще два мужских. Переживание ее было настолько сильно, что она дерзнула спросить Старца – что происходит ночью.

Преподобный, слыша такие ее слова, вострепетал весь и, преисполнившись света, сказал, что Господь сподобил его, немощного, созерцания ангельского мира, и хотя он и не-

³⁰ «Мы попадем в рай, а они – просто сдохнут». Что Путин рассказал на «Валдае». РИА Новости. 2018. 18 октября. URL: <https://ria.ru/20181018/1530999011.html>.

³¹ Горній світ – Царство Небесне; місце проживання добрих ангелів і спочилих о Господі святих; мешканці Небесного Царства. Див.: Горній мир. Азбука вери – Православна енциклопедія. URL: <https://azбука.ru/gornij-mir>.

³² Поучения и пророчества старца Лаврентия Черниговского и Его жизнеописание: Сборник. С. 152–153.

³³ Преподобный Лаврентий Черниговский. Житие, поучения, пророчества и акафист. С. 28.

достойн, но человеколюбивый Бог удостоил его посещения из Горнего мира – пророка Илии и праведного Еноха.

Монахиня Евлампия уточняла:

“Это было в 1939 году. Батюшка целую ночь разговаривал. С кем, я разобрать не могла. Зайти и посмотреть не посмела. Утром Батюшка сказал:

– Матушка, у нас были гости.

Я спросила:

– Кто?

И он радостно ответил:

– Пророк Илия и праведный Енох. Они со мной беседовали о последних судьбах Мира, России, Православном Царе и антихристе. И еще сказали, что придет со мной беседовать Апостол Иоанн Богослов.

Я сама долго была от таких вестей в радости, коей не могу описать.

В 1940 году ночью Батюшку посетил Евангелист Иоанн Богослов. Это было 26 сентября по старому стилю. Они беседовали около семи часов. Он дополнил беседу пророка Илии и праведного Еноха и еще рассказал о явлении Креста Господня, воскресении мертвых и Страшном Суде Христовом”.

Молитва созерцательная привела сего святого мужа к оным дивным видениям ... Молитва Преподобного сотворила чудо: одному Господу известно, как монахиня Евлампия вдруг оказалась вместе со святым в преображенном мире, где отчетливо слышала голоса пророка Илии и Еноха. ...

Как мы видим из життя преподобного Лаврентия, беседы о последних временах, об антихристе и о гонениях на христиан переданы блаженными мужами, которые являлись ему, языком “грубым” и простым. Преподобный Лаврентий “что занял у них, то и говорил” своим чадам...»³⁴.

Цей текст загалом є принциповим для всієї концепції спецоперації, він вивів симулякри, приписувані схиархімандриту Лаврентію, на зовсім інший рівень сприйняття новонаверненим церковним народом на постсоветському просторі від Далекого Сходу до Закарпаття. Здійснено масштабну духовну диверсію – мільйонам людей, що народилися, зросли й світоглядно сформувалися в атеїстичному СРСР, людям, далеким від неушкодженого советчиною церковного світогляду та православного віровчення, підсунули чекістські пропагандистські штампки, розпірені в Московській патріархії на найвищому рівні. Те, що для публікації було обрано Свято-Успенську Почаївську лавру в Україні, теж не випадково – авторитетність цього історичного, святого для православних християн місця мало додати ще більшої довіри цим симулякрам.

Тож розглянемо візіонерські «свідощтва» про схиархімандрита Лаврентія Проскуру детально.

Перед тим кілька слів треба сказати про документи, що дозволяють викрити цей симулякр. Це слідчі справи НКВС, розпочаті восени 1937 р. на монахинь, які в 1920–1930-ті рр. належали до Істинно-Православної Церкви й були заарештовані в Чернігові під час великого всесоюзного процесу, ціллю якого було фізичне знищення масової, опозиційної до советської влади та советської церкви православної спільноти. Ці слідчі справи нині розсекречені й зберігаються в Державному архіві Чернігівської області, фонд 8840, опис 3: справа № 7958, розпочата 4 вересня 1937 р., по ній проходили ігумена Ардаліона Шевченко та монахині Євлампія Макаренко й Агрипина Вітер; справа № 8065, заведена 2 жовтня 1937 р. на інокію Ганну Коломієць; а також справа № 130, заведена на монахиню Агрипину Вітер після Другої світової війни, – її було вдруге заарештовано 28 квітня 1950 р., уже після відбуття повного терміну покарання в концтаборі в 1937–1946 рр. Мені пощастило віднайти ці справи під час роботи над дисертацією «Істинно-Православна (Катакомбна) Церква на Чернігівщині у 20–30-х рр. XX століття»³⁵.

Історія ІПЦ на Чернігівщині та судовий процес над її головними діячами детально розглянуті нами в дисертаційному дослідженні, а також у низці статей в «Сіверянському літописі»³⁶, тож зупинятися на цьому немає потреби. Звернімося до архівних документів, що стосуються безпосередньо теми цієї статті.

³⁴ Преподобный Лаврентий Черниговский. Житие, поучения, пророчества и акафист. С. 27–30.

³⁵ Шуміло В.В. Істинно-Православна (Катакомбна) Церква на Чернігівщині у 20–30-х рр. XX століття. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, спеціальність 07.00.01 – історія України. Чернігів: Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, 2021. 246 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1-F_kmZmtd8haU9_7fkCbg_AG-Z9FQf9k/view.

³⁶ Див., наприклад: Шуміло В. Фальсифікації радянських слідчих органів 1930-х років у справах духовенства Істинно-Православної Церкви. *Сіверянський літопис*. 2019. № 1. С. 70–75; Йою ж. Схиархімандрит Лаврентій (Проскура) – член Істинно-Православної Церкви на Чернігівщині. *Сіверянський літопис*. 2019. № 4–5. С. 67–80; Йою ж. Істинно-Православна Церква на Чернігівщині та ігумен Аліпій (Яковенко). *Сіверянський літопис*. 2020. № 1. С. 124–137; Йою ж. Настоятель Троїце-Іллінського монастиря Георгій (Смельницький) як один із ідеологів

1. Перше, на що треба звернути увагу, – ім'я людини, яка буцімто стала свідком «чужого відвідування» о. Лаврентія старозавітними пророками: «после закрытия Троицкого монастыря Старец проживал некоторое время в Чернигове у подножия Болдиной горы в маленьком доме у благочестивой вдовы **Елены**, в постриге монахини **Евлампии**». Правда в наведеній цитаті є лише в тому, що о. Лаврентій Проскура дійсно після закриття влітку 1929 р. Троїцько-Іллінського монастиря жив під Болдиною горою у вдови Олени, її прізвище та ім'я по батькові відомо й задокументоване – Олена Микитівна Голота³⁷. Вона була понятою у власному ж домі під час обшуку й арешту 2 жовтня 1937 р. інокіні Ганни Коломієць, яка теж проживала в Олені Голоти³⁸.

У тому ж будинку в той самий час жила також і монахиня Євлампія – «Макаренко Евлампия Ионовна, 1900 г[ода] рождения». Її було заарештовано на місяць раніше від інокіні Ганни – 3 вересня 1937 р.³⁹ – разом із ігуменею Ардаліоною Шевченко⁴⁰ та монахиною Агрипиною Вітер⁴¹, які також проживали в той час у тому ж будинку. Під час обшуку й арешту 3 вересня ігуменні Ардаліони і монахинь Євламπίї та Агрипини, Олена Микитівна Голота також була понятою⁴². Отже, «вдова Елена» і «монахиня Евлампия» дійсно існували, але це не одна особа, як стверджують автори симулякра, а зовсім різні люди. Єдне їх лише те, що до 3 вересня 1937 р. вони проживали в одному будинку разом із о. Лаврентієм Проскурою – вдова Олена прийняла до себе, у свій невеличкий будинок «під горою»⁴³, вигнаних советською владою з Троїцького монастиря ігумена Лаврентія, ігуменю Ардаліону, монахинь Євлампію й Агрипину та інокіню Ганну⁴⁴. За свідченням П. О. Фльорова, із матір'ю жив також її психічнохворий син⁴⁵, – до цього свідчення ми повернемося нижче.

Тож бачимо, що «свідцтво» про видіння о. Лаврентію пророків Іллі та Єноха, на яке авторами спецпроекту покладено головне ідейно-смісловне навантаження, уже з першого рядка починається із брехні.

2. Автори симулякру називають конкретні дати, коли, за їх твердженням, монахиня Євлампія стала свідком явлення пророків о. Лаврентію: «Монахиня Евлампия уточняла: “Это было в 1939 году. Батюшка целую ночь разговаривал. С кем, я разобратъ не могла. Зайти и посмотреть не посмела. Утром Батюшка сказал: – Матушка, у нас были гости. Я спросила: – Кто? И он радостно ответил: – Пророк Илия и праведный Енох. Они со мной беседовали о последних судьбах Мира, России, Православном Царе и антихристе. И еще сказали, что придет со мной беседовать Апостол Иоанн Богослов. Я сама долго была от таких вестей в радости, коей не могу описать”».

Ми навмисно навели цілком цю розлогу цитату, щоб показати: автори симулякру вкладають його в уста безпосередньо монахині Євламπίї, розповідь ведеться від першої особи, так, щоб у читача не було жодного сумніву – м. Євлампія сама це розповідає автору симулякра.

Між тим ми вже знаємо, і це задокументовано рукою слідчого в документах, у датуванні яких помилок не було: під час цього вигаданого видіння монахиня Євлампія вже 2 роки перебувала в ув'язненні: після обшуку й арешту 3 вересня 1937 р.; допитів, проведених із нею 10 вересня (арк. 27–27 зв.⁴⁶), 13 і 29 жовтня (38–38 зв., 39–39 зв.); допитів свідків – 8 жовтня Верзуна Григорія Прокоф'євича, 1881 р. н. (арк. 40–42 зв.) і 16 жовтня – іеромонаха Єфрема Кислого, 1881 р. н. (арк. 43–44 зв.); допитів 17 жовтня обвинувачених по іншим слідчим справам – інокіні Ганни Коломієць (арк. 45–46) і монахині Степаниди Сахно (арк. 47), – слідством було складено обвинувачувальне заключення (арк. 48–50) і 14 листопада 1937 р. «Троїкою при Черниговском Облуправлении НКВД УССР, протокол № 36» винесено вирок: за проведення «а[нти] / с[оветской] агитации ...

ІПЦ на Чернігівщині: за матеріалами слідчих справ. *Сіверянський літопис*. 2020. № 2. С. 89–106; Його ж. Чернігівське заслання С.О. Нілуса 1926–1928 рр.: за матеріалами слідчої справи ОДПУ. *Сіверянський літопис*. 2021. № 2. С. 19–30, та ін.

³⁷ Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО). Ф. Р-8840. Оп. 3. Спр. 8065. Протокол обыска ... № 1185 ... Коломієць Анни Андреевны. Арк. 7.

³⁸ Там само. Арк. Арк. 1–6 і далі.

³⁹ ДАЧО. Ф. Р-8840. Оп. 3. Спр. 7958. Арк. 1–4.

⁴⁰ Там само. Арк. 9–14.

⁴¹ Там само. Арк. 5–8.

⁴² Там само. Арк. 22.

⁴³ «Всем предложили уйти и храмы закрыли “на ремонт” (1930). Батюшка временно переживал “под горой” у одной благочестивой вдовы Елены. Там батюшка занимал небольшую комнатку в старом домике и предавался посту и усиленной молитве...» (Вкратце жизнь и труды старца схиархимандрита Лаврентия Черниговской Троицкой женской обители. *Надежда. Христианское чтение*. 1988. № 14. С. 191).

⁴⁴ ДАЧО. Ф. Р-8840. Оп. 3. Спр. 7958. Арк. 30–30 зв., 33–33 зв., 37–37 зв.

⁴⁵ Флеров П.А. Преподобный Лаврентий Черниговский: Воспоминания духовных чад. С. 17–18.

⁴⁶ ДАЧО. Ф. Р-8840. Оп. 3. Спр. 7958. Тут і далі в тексті номери аркушів у дужках подаємо з цієї справи.

Макаренко Евлампію Ивановну⁴⁷ заключить в ИСПРАВТРУДЛАГЕРЬ сроком на ВОСЕМЬ ЛЕТ, считать срок с 10/IX 1937 года» (арк. 52). На такі ж терміни – 8 років концтабору – було засуджено ігумену Ардалиону (арк. 53) і монахиню Агрипину (арк. 51).

Щоб у читача не було сумніву, чи дійсно йдеться про монахиню Євлампію, яка жила в будинку Олени Голоти разом із о. Лаврентієм Проскурою та іншими монахинями, наведемо її власні свідчення на допитах⁴⁸: 1) 10 вересня 1937 р.: «Вопрос: Назовите лиц, проживающих в [нерозбірливо] доме? Ответ: Со мной в одном доме жили игуменья Ардалиона, игумен Лаврентий Проскура, домохозяйка Голота...» (арк. 37 зв.); 2) 29 жовтня 1937 р.: «Вопрос: Сколько лет Вы живете с монашкой б[ывшей] игуменшой Шевченко Ардалионой? Ответ: С монашкой Ардалионой я живу совместно с 1932 г. Со мной также проживали Ветер Агрипина кулачка, монах Проскура Лаврентий, и монашка Коломиец Анна» (арк. 39).

А це свідчення монахині Агрипини Вітер на допиті 8 жовтня 1937 р.: «Вопрос: Кто из монахов посещал квартиру где Вы проживали? Ответ: При роспуске троицкого монастыря на квартиру, где я размещалась с Шевченко Агафией (мирське ім'я ігумені Ардалиони – В.Ш.) и Макаренко Евлампией перешел монах Проскура Лаврентий который и в настоящее время проживает там же. Кроме того как ко мне так и Макаренко Евлампію посещали роскулачнные и родные» (арк. 33 зв.).

Інокія Ганна Коломієць на допиті 17 жовтня 1937 р. свідчила: «Вопрос: В каком году Вы стали монашкой? Ответ: Я будучи религиозной по своему убеждению – в 1927 году поступила в троицкий монастырский религиозный хор. Посещая церковный хор я сблизилась с монахами и монашками как то Шевченко Ардалионой, Ветер Агрипиной, Макаренко Евлампией и монахом Проскурой Лаврентием. До 1929 года когда еще существовал монастырь троицкий я только его посещала, а после ликвидации троицкого монастыря я перешла на квартиру к Голоте Елене по ул. Глеба Успенского № 30. Спустя некоторое время туда же на квартиру перешла б[ывшая] настоятельница – монашка Шевченко Ардалиона, Ветер Агрипина – раскулаченная и Макаренко Евлампія так же раскулаченная. Кроме указанных лиц на квартиру перешел и б[ывший] игумен Проскура Лаврентий»⁴⁹.

Таких записів у слідчих справах багато, усі немає сенсу наводити. І цього достатньо, щоб пересвідчитися в тому, що реальні життєві історії Олени Голоти та Євлампії Макаренко авторам новітніх симулякрів були невідомі...

Отже, бути в 1939 р. свідком «бесіди з пророками» монахиня Євлампія, засуджена 14 листопада 1937 р. на 8 років концтабору, аж ніяк не могла.

З. Однак за другою брехнею іде третя – далі автори симулякру вустами монахині Євлампії стверджують: «В 1940 году ночью Батюшку посетил Евангелист Иоанн Богослов. Это было 26 сентября по старому стилю. Они беседовали около семи часов. Он дополнил беседу пророка Илии и праведного Еноха и еще рассказал о явлении Креста Господня, воскресении мертвых и Страшном Суде Христовом».

Отже, за твердженням «монахини Евлампии» із почаївського видання 2001 р., 26 вересня ст. ст. (9 жовтня нов. ст.) 1940 р., у день пам'яті апостола і євангеліста Іоанна Богослова, вона стала свідком явлення о. Лаврентію ще й цього новозавітного пророка, який також сповіщав про апокаліптичні часи. Це «видіння», як ми пам'ятаємо, було анонсоване ще при «зустрічі» з пророками Іллею та Єнохом у 1939 р.

Де ж знаходилася в цей час і чим займалася справжня, а не вигадана авторами симулякру, монахиня Євлампія Макаренко?

24 лютого 1940 р. «Макаренко Евлампія Ионовна подала жалобу Прокурору СССР в которой описывает: “что я никакой преступной деятельностью не занималась, меня осудили не правильно”. Другие осужденные жалоб о пересмотре этого дела не подали» (арк. 54). 10 липня 1940 р. «Пом[ощник] Облпрокурора по спецделам Литвиненко рассмотрев след[ственное] дело № 35182⁵⁰ по обв[инению] Шевченко Анны Георгиевны, Ветер Агрипины Филиповны, Макаренко Евлампии Ионовны – НАШЕЛ: ... анализируя материалы следствия прихожу к заключению, что Макаренко, Шевченко и Ветер Тройкой осуждены как монашки за проводимую а-с деятельность». «На основании изложенного» помічник облпрокурора Литвиненко робить «заклучение»: «В жалобе о пересмотре дела Макаренко Евлампии Ионовне отказать, о чем сообщить последней. Наблюдательное производство по делу прекратить. Дело возвратив в ОУНКВД для хранения в архив». Підпи-

⁴⁷ Насправді – Іонівну, в обвинувачувальній постанові зроблено помилку. Із цього приводу в справі є навіть окреме «Постановление об уточнении отчества обвиняемой» (арк. 153–153 зв.).

⁴⁸ Щоб документи відповідали своїй автентичності, наводимо їх без виправлень помилок, зроблених слідчими під час запису показань підслідних.

⁴⁹ ДАЧО. Ф. Р-8840. Оп. 3. Спр. 8065. Арк. 11–11 зв.

⁵⁰ Номер цієї слідчої справи в 1937 р.

си: «Пом. Облпрокурора по спецделам Литвиненко. “Согласен” – И.о. Облпрокурора Савранский» (арк. 54–54 зв.).

У справі збереглися скарги монахині Євламπίї з проханням переглянути вирок: 1) «Уповноваженому на Україні НКВД СССР при НКВД УССР, м. Київ» від 23 квітня 1939 р. (арк. 59–59 зв.); 2) прокурору СССР від 24 лютого 1940 р. (арк. 61–62 зв.); та листування між різними підрозділами НКВС щодо скарг м. Євламπίї. Це цікаві документи як свідчення епохи. На жаль, розглянути їх у форматі цієї статті неможливо, тому ми ще повернемося до цих слідчих справ у спеціальній публікації⁵¹. Для нас зараз важливо наголосити, що на момент «видіння Іоанна Богослова» о. Лаврентію Проскури 26 вересня / 9 жовтня 1940 р. «в маленьком доме у благочестивой вдовы Елены, в постриге монахини Евлампии», свідком якого буцімто монахиня Євлампія була, вона перебувала в концтаборі – «“Онеглаг” Н.К.В.Д. ст[анция] Плесецкая [Северной] [Железной] [Дороги], 3-й лагпункт 2 отд[еление]» (арк. 64), зараз це – селище міського типу в Архангельській області РФ.

У справі інокіні Ганни Коломієць, яка згодом теж наважилася подати заяву на апеляцію, зберігається протокол допиту монахині Євламπίї від 21 травня 1941 р. вже в концтаборі⁵², і цей документ – ще одне беззаперечне свідоцтво того, що монахиня Євлампія від осені 1937 р. перебувала в ув'язненні, але автори симулякру цього не знали, тому безапеляційно вклали в її уста свою ідеологічну брехню. У справі ж самої монахині Євламπίї є табірна довідка-характеристика від 25 лютого 1940 р., із якої дізнаємося, яку працю вона виконувала в концтаборі: «з/к Макаренко Е.И. работает пом[ощником] пекаря. Труд не нормирован. К работе относится хорошо. Поведение на работе и в быту хорошее, адм[инистративных] взысканий не имеет» (арк. 65–65 зв.). І вказано термін покарання: «Нач[ало] срока 10/IX 1937 г., кон[ец] ср[ока] 10/IX 1945 г. Прибыл[а] 10/II–38. Киевск[ий] эт[ап]» (арк. 65). А зі свідчення монахині Агрипини Вітер, яку було вдруге заарештовано 28 квітня 1950 р., уже після повного відбуття терміну ув'язнення, дізнаємося, що до 1943 р. монахиня Євлампія перебувала з монахиною Агрипиною в одному концтаборі⁵³.

Отже, ми є свідками того, як вкотре справдилися слова Христові: «Немає нічого прихованого, що не відкрилося б, і немає нічого таємного, щоб не вийшло на чисту воду» (Лк. 8:17). Брехливість усієї концепції очевидна: «пророцтва старця Лаврентія Чернігівського» про «нашу страну постоянную» Росію, «триединство російського народу», «матір-церкву московську патріархію» тощо – **фейк**, і віра в ці «пророцтва», що були вигадані на вул. Луб'янка, буд. 2 – **фейкова віра**.

Власне, на цьому можна поставити крапку, але є ще кілька моментів, на які варто звернути увагу:

4. «Свідоцтво» про «візит» пророків Іллі, Єноха та євангеліста Іоанна Богослова побудовано таким чином, буцімто окрім «старця Лаврентія» та «вдови Олени» (вона ж «монахиня Євлампія»), у будиночку «під горою» більше ніхто не жив. Це мало надати «свідоцтву» особливої таємничості та довірливості: монахиня Євлампія стала свідком «великого чуда», якого ніхто у світі більш не був удостоєний, як келійниця старця: «Матушка Евлампия всегда знала, когда к Старцу приходили. (Впрочем, в эти годы он практически пребывал в затворе и очень редко принимал...)). Але в реальному житті все було зовсім не так. У цій маленькій глиняній мазанці було більш ніж багатолюдно: окрім господині будинку Олени Голоти, ігумена Лаврентія Проскури, монахині Євламπίї Макаренко, там жили ще ігуменія Ардаліона Шевченко, монахиня Агрипина Вітер та інокія Ганна Коломієць – шість осіб. Проживання всіх квартирантів задокументовано. Але автори спецпроекту цього не знали, бо не були вкорінені в чернігівське церковне середовище.

Утім, і це ще не все.

5. Автори симулякру так описують кімнатку о. Лаврентія: «Комната, в которой находился Батюшка, была особым образом отгорожена: в нее можно было войти *сквозь двери книжного шкафа, который закрывал имеющуюся в том месте дверь*, ведущую к Батюшке. *Чтобы попасть туда, необходимо было сначала достать все содержимое* (книги, нотные тетради с церковными песнопениями), *снять заднюю стенку шкафа* – и лишь потом войти». Проте за свідченням П.О. Фльорова, який багато разів бував у цьому будинку в о. Лаврентія Проскури, вхід до кімнати не був забарикадований шафою та книжками, а був вільний. Більше того, Павло Олексійович називає ім'я ще одного – сьомого (!) – меш-

⁵¹ Перший оглядовий нарис слідчої справи інокіні Ганни Коломієць див. у цьому номері «Сіверянського літопису»: Нестеренко Л. «Контрреволюційна та антирадянська діяльність» Ганни Лаврентіївни Коломієць в 30-х рр. XX ст. (за матеріалами кримінальної справи). С. 66–72.

⁵² ДАЧО. Ф. Р-8840. Оп. 3. Спр. 8065. Арк. 64–65 зв.

⁵³ ДАЧО. Ф. Р-8840. Оп. 3. Спр. 130. Арк. 13–13 зв. Протокол допиту від 29 квітня 1950 р.

канця цього будинку: «Когда закрыли монастырь и нужно было оставить свою келью, о. Лаврентий поселился в маленьком убогом домике недалеко от монастыря, под горой, на которой расположен храм в честь Пророка Илии. Площадь комнатки, отведенной для батюшки, около 10 квадратных метров. Какой подвиг нес он, выдерживая за стенкой живущего большого сына хозяйки дома, постоянно беспокоившего своим бессознательным поведением, часто криками не только днем, но и ночью. Общая кухонька, смежные двери позволяли несчастному Петру *беспрепятственно заходить или забегать в помещение старца*. Ни тени недовольства или раздражения не было у батюшки, только милосердие, снисхождение и любовь»⁵⁴.

Навіть у цьому автори «свідoctва Олени / Євламπίи» виявилися некомпетентними щодо історичної правди, бо вона їм була невідома: вхід до кімнати о. Лаврентія не був забарикадований, він був вільним для всіх, хто в цьому будинку проживав, зокрема й для психічного Петра – сина Олени Микитівни Голоти. Отже, уся концепція «пророцтв-повчань старця Лаврентія Чернігівського», із першого й до останнього рядка, – суцільна брехня... На свідoctві Павла Олексійовича Фльорова, цього справжнього – не фейкового – свідка, ми й поставимо крапку.

* * *

Мільйони людей, вірних Московської патріархії, знаходяться в тенетах цього фейку – фальшивих «пророцтв / повчань старця Лаврентія Чернігівського», які історичний, справжній схиархімандрит Лаврентій Проскура ніколи не промовляв. Вони сповідують фейкову віру, не здогадуючись і не розуміючи, *де, коли, ким і з якою метою* було вигадано ці фальшиві пророцтва-симулякри. Навіть наші співвітчизники в Україні, так звані «ждуни», під російськими бомбами бережуть вірність Москві та «матери церкви московской патриархии», бо «так заповедал старец Лаврентий Черниговский»...

Нагадаємо цим нещасним жертвам чекістської спецоперації слова Христа, які Він сказав фарисеям, що згодом розіп'яли Його на хресті: сатана – «душоуб споконвіку, і в правді не встояв, бо *правди нема в нім*. Як говорить неправду, то говорить за свого, бо він неправдомовець і *батько неправді*», а всі ті, хто сповідують неправду (і тим більш – хто її свідомо творить) – «пожадливісті батька свого диявола виконують» (Іоан. 8:44). Бо не може бути Істини – Христа – там, де є брехня, адже брехня завжди від диявола, і тільки від нього. Христос же є «Шлях, Істина й Життя» (Іоан. 14:6), і в Нього нічого немає спільного з дияволом, як нічого немає спільного у Світла з п'ятьмою (2 Кор. 6:15).

* * *

Висновок. Традиції советської пропаганди продовжуються в сучасній Російській Федерації, але тепер вони поєднані із псевдоправославною риторикою, що перетворило РФ як державу – за активної підтримки керівництва Московської патріархії – у фундаменталістську тоталітарну секту. Фальшиві пророцтва-симулякри, приписувані прп. Лаврентію Чернігівському, відіграли й досі відіграють у цьому вагомому ролі, вони залишаються одним із головних конструктів ідеології так званого «русского міра». Їх продовжують використовувати в РФ у людиноненависницькій пропаганді рашизму та виправданні рашистсько-української війни. Саме для цього їх і було створено.

Р. С. Коли цей номер верстався, трапилася важлива для православного світу подія:

«В ходе соборного съезда, который состоялся 27 марта 2024 года в Зале церковных соборов Храма Христа Спасителя в Москве под председательством главы ВРНС Святейшего Патриарха Московского и всея Руси Кирилла, был утвержден Наказ XXV Всемирного русского народного собора “Настоящее и будущее Русского мира” ... Настоящий документ ... является программным документом XXV Всемирного Русского Народного Собора, а также **наказом, адресованным органам законодательной и исполнительной власти России**». Документ розроблено й затверджено за участі патріарха та єпископату Московського патріархату.

У цьому соборному «наказі» терористичній владі РФ, яка веде війну на повне фізичне знищення українського народу, – вісім пунктів; перші три, прикриваючись ідеологічною риторикою, проголошують відверто шовіністичні й людиноненависницькі цінності:

«1. Специальная военная операция.

Специальная военная операция является новым этапом национально-освободительной борьбы русского народа против преступного киевского режима и стоящего за ним коллективного Запада, ведущейся на землях Юго-Западной Руси с 2014 года. В ходе СВО русский народ с оружием в руках отстаивает свои жизнь, свободу, государственность, цивилизационную, религиозную, национальную и культурную идентичность, а также право жить на собственной земле *в границах единого Российского государства*. С духовно-нрав-

⁵⁴ Флеров П.А. Преподобный Лаврентий Черниговский: Воспоминания духовных чад. С. 17–18.

ственной точки зрения *специальная военная операция является Священной войной*, в которой Россия и ее народ, защищая *единое духовное пространство Святой Руси*, выполняют миссию “Удерживающего”, защищающего мир от натиска глобализма и победы впавшего в сатанизм Запада.

После завершения СВО *вся территория современной Украины должна войти в зону исключительного влияния России*. ...

2. Русский мир.

Россия является создателем, опорой и защитником Русского мира. Границы Русского мира как духовного и культурно-цивилизационного феномена *существенно шире государственных границ как нынешней Российской Федерации, так и большой исторической России*. Наряду с рассеянными по всему миру представителями русской ойкумены, Русский мир включает в себя всех, для кого русская традиция, святыни русской цивилизации и великая русская культура *являются высшей ценностью и смыслом жизни*. ...

Построение тысячелетней российской государственности является высшей формой политического творчества русских как нации. Разделение и ослабление русского народа, лишение его духовных и жизненных сил всегда приводило к ослаблению и кризису Российского государства. Поэтому *восстановление единства русского народа*, а также его духовного и жизненного потенциала являются ключевыми условиями выживания и успешного развития России и Русского мира в XXI веке.

3. Внешняя политика.

... *Воссоединение русского народа* должно стать одной из приоритетных задач внешней политики России. России следует возвратиться к существующей более трех веков доктрине *триединства русского народа*, согласно которой *русский народ состоит из великороссов, малороссов и белорусов*, являющихся ветвями (субэтносами) одного народа, а понятие “русский” *охватывает всех восточных славян* – потомков исторической Руси. Помимо признания и развития в отечественной науке, *доктрина триединства должна получить законодательное закрепление, став неотъемлемой частью российской системы права*...»⁵⁵. Як бачимо – ці ж самі симулякри, лише написані більш «науковим» стилем.

У цьому соборному церковному документі – 2 253 слова про Росію та її роль у глобальній політиці, але слів «Бог» та «Христос» у ньому немає... взагалі. Сергіянський Московський патріархат перетворився у відверто терористичну антихристиянську секту, а починалося все на початку 1990-х рр. зі, здавалося б, невинних симулякрів-пророцтв «старця Лаврентія Чернігівського», яких отець Лаврентій Проскура ніколи не промовляв.

References

Felshtinsky, Yu., Popov, V. (2022). Vid Chervonoho teroru do mafioznoi derzhavy: spetssluzhby Rosii v borotbi za svitove panuvannya (1917–2036) [From the Red Terror to the mafia state: Russian special services in the struggle for world domination (1917–2036)]. Kyiv, Ukraine.

Moss, V.-A. (2022). Kult Stalina v Moskovskomu patriarkhati: vytyky ta sohodennia [The Cult of Stalin in the Moscow Patriarchate: its Sources and Contemporary Condition]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 1, P. 49–57.

Nesterenko, L. (2024). «Kontrevoliutsiina ta antyradianska diialnist» Hanny Lavrentiivny Kolomiets v 30-kh rr. XX st. (za materialamy kryminalnoi spravy) [“Counter-revolutionary and anti-radyan activity” of Hanna Lavrentiyevna Kolomiets in the 30s of the 20th c. (based on the materials of the criminal case)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 2, P. 66–72.

Shumilo, V. (2001). Skhiarkhimandrit Lavrentiy i ego vremena: Ocherk tserkovnoy istorii Chernigovshchiny (1868–1950 gg.) [Schiarchimandrite Lawrence and His Time: An Outline of the Church History of Chernigov Region (1868–1950)]. Chernihiv, Ukraine.

Shumilo, V. (2019). Falsyfikatsii radianskykh slidchykh orhaniv 1930-kh rokiv u spravakh dukhovenstva Istynno-Pravoslavnoi Tserkvy [Falsifications of the Soviet investigative bodies of the 1930s in the affairs of the clergy of the True Orthodox Church]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 1, P. 70–75.

Shumilo, V. (2019). Skhyarkhimandryt Lavrentii (Proskura) – chlen Istynno-Pravoslavnoi Tserkvy na Chernihivshchyni [Schiarchimandrite Lavrentii (Proskura) – a member of the True Orthodox Church in Chernihiv region]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 4–5, P. 67–80.

Shumilo, V. (2020). Istynno-Pravoslavna Tserkva na Chernihivshchyni ta ihumen Alipii (Yakovenko) [True Orthodox Church in Chernihiv land and the Abbot Alipii (Yakovenko)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 1, P. 124–137.

Shumilo, V. (2020). Nastoiatel Troitse-Illinskoho monastyrja Heorhii (Smelnytskyi) yak odyin iz ideolohiv IPTs na Chernihivshchyni: za materialamy slidchykh sprav [The superior of the Holy Trinity and St. Elias Monastery George (Smelnytsky) as one of the ideological leaders of the TOC (True Orthodox Church) in the Chernihiv region, according to the investigative reports of the secret police]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 2, P. 89–106.

⁵⁵ Наказ XXV Всемирного русского народного собора «Настоящее и будущее Русского мира». РПЦ ОС МП. 2024. 27 марта. URL: <http://www.patriarchia.ru/db/text/6116189.html>.

Shumilo, V. (2021). Chernihivske zaslannia S.O. Nilusa 1926–1928 rr.: za materialamy slidchoi spravy ODPU [Chernihiv exile of S.A. Nilus during 1926–1928: on materials of OGPU investigation file]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 2, P. 19–30.

Shumilo, V. (2021). Istynno-Pravoslavna (katakombna) Tserkva na Chernihivshchyni u 20–30-kh rr. XX st.: dys. na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata istorychnykh nauk: 07.00.01. [The True Orthodox (Catacomb) Church in the Chernihiv Region in the 1920s and 1930s. On the rights of manuscript. Dissertation for the degree of candidate of historical sciences in the specialty 07.00.01. – history of Ukraine.]. Chernihiv, Ukraine.

Shumylo, S. (2022). Falshyvi «prorotstva» chernihivskoho «arkhyiepyskopa» Kheruvyma Dehtiaria yak pidgruntia voiovnnychkh mistyfikatsii moskovskoho patriarkha Kirila [False “prophecies” of Chernihiv “archbishop” Cheruvim Degtyar as the basis of the military mystifications of Moscow Patriarch Kirill]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 5–6, P. 157–166.

Soldatov, O. (2023). «Rosiiska pravoslavna tserkva Derzhavnoi bezpeky» (Moskovska patriarkhiia u svoiemu suchasnomu formati zasnovana 80 rokiv tomu – u 1943 r.) [«Russian Orthodox Church of State Security» [“Russian Orthodox Church of State Security” (Moscow Patriarchate in its modern format was founded 80 years ago – in 1943)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 6, P. 73–79.

Шуміло Віталій Вікторович – кандидат історичних наук, відповідальний секретар і науковий редактор журналу «Сіверянський літопис», головний редактор наукового альманаху «Чернігівські Афіни», науковий секретар Науково-дослідного центру вивчення історії релігії та Церкви імені Лазаря Барановича, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (просп. Миру, 13/106, м. Чернігів, 14021, Україна).

Shumilo Vitaliy – Ph.D. in historical sciences, executive secretary and scientific editor of the journal «Siberian chronicle», chief editor of the «The Athens of Chernigov» academic journal, academic secretary of the Lazar Baranovich Research institute of religion, at the T.G. Shevchenko «Chernigiv Collegium» National university (13/106 Peace Avenue, Chernihiv, 14021, Ukraine).

E-mail: veraizhzn@gmail.com

“THE RUSSIAN TSAR WILL BE FEARED BY THE ANTICHRIST HIMSELF...”: A “PROPHECY” ASCRIBED TO ST. LAVRENTY OF CHERNIHIV, WHICH HE NEVER PRONOUNCED

The purpose of the publication: is to trace the history of the emergence and dissemination of the so-called «prophecies / teachings» popular among faithful of the Moscow patriarchate, attributed to the schiastic abbot of the Chernihiv Trinity-Elijah monastery Lavrentiy Proskura (1868–1950). On the basis of archival documents declassified in Ukraine after the Revolution of Dignity and the law on decommunisation, to show that Fr Lavrentiy Proskura never said these simulacrum, their artificial creation in the early 1990s was a special operation of the KGB–FSB to form an aggressive and chauvinistic ideology, which in the state and Church circles of the Russian Federation is officially called «Russian world», and in Ukraine and the free world after the large-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation was called «rashism». Simulacrum-prophecies of the «elder Lavrentiy of Chernihiv» play a major role in this artificial construct. **Scientific novelty:** archival documents have been introduced into scientific circulation, which allow us to expose the falsity of the whole concept. The general historical **principle** of objectivity is used. **Conclusion.** Traditions of Soviet propaganda continue in the modern Russian Federation, but now they are combined with pseudo-Orthodox rhetoric, which has turned the Russian Federation as a state – with the active support of the leadership of the Moscow patriarchate – into a fundamentalist totalitarian sect. The false prophecies attributed to St Lavrentiy of Chernihiv played a significant role in this, and they remain one of the main constructs of the so-called «Russian world» ideology, and they continue to be used in the Russian Federation in the hateful propaganda of racism and justification of the racist-Ukrainian war. This is exactly what they were created for.

Key words: Fr Lavrentiy Proskura, prophecies of Lavrentiy of Chernihiv, Russian world, rashism, Russian-Ukrainian war.

Дата подання: 12 серпня 2023 р.

Дата затвердження до друку: 20 січня 2024 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Шуміло, В. «Русского царя будет бояться сам антихрист...»: «пророцтва» преподобного Лаврентія Чернігівського, яких він ніколи не промовляв. *Сіверянський літопис*. 2024. № 2. С. 133–147. DOI: 10.58407/litopis.240214.

Цитування за стандартом APA

Shumilo, V. (2024). «Russkogo czarya budet boyat`sya sam antikhris...»: «prorotstva» prepodobnoho Lavrentiia Chernihivskoho, yakyykh vin nikoly ne promovliav [“The Russian Tsar will be feared by the antichrist himself...”: a “prophecy” ascribed to St. Lavrenty of Chernihiv, which he never pronounced]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 2, P. 133–47. DOI: 10.58407/litopis.240214.